

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ ЗАГРОЗ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

© 2015 САМУСЕВА Л. Ю., КРОПІВЦОВА Н. І.

УДК 336.144.36

Самусева Л. Ю., Кропивцова Н. І. Комплексний підхід до оцінки фінансових загроз з метою забезпечення фінансової безпеки підприємств

Стаття присвячена визначенню та оцінці основних показників, що характеризують рівень фінансових загроз з метою забезпечення фінансової безпеки підприємства. Виділено основні загрози фінансової безпеки підприємства. Досліджено вплив різноманітних загрозових факторів на фінансовий розвиток підприємства. Виділено низку головних внутрішніх чинників небезпек і загроз, які впливають на фінансову безпеку підприємства. Запропоновано комплекс управлінських рішень, що повинні допомогти визначити найбільш ефективні шляхи покращення (стабілізації) фінансової безпеки підприємства. Розроблено механізм ідентифікації можливих загроз фінансовій діяльності підприємств та визначено його завдання. Досліджено основні зовнішні загрози фінансовій безпеці підприємства. Визначено низку завдань, які необхідно вирішити для забезпечення належного рівня фінансової безпеки підприємства.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансові загрози, рентабельність, ліквідність, ділова активність, фінансова стратегія.

Бібл.: 10.

Самусева Лариса Юріївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

Кропивцова Надія Іванівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

УДК 336.144.36

UDC 336.144.36

Самусева Л. Ю., Кропивцова Н. И. Комплексный подход к оценке фінансовых угроз с целью обеспечения фінансовой безопасности предприятия

Samusieva L. Yu., Kropivtsova N. I. A Comprehensive Approach to Evaluating Financial Threats to Financial Security of Enterprise

Статья посвящена определению и оценке основных показателей, которые характеризуют уровень фінансовых угроз с целью обеспечения фінансовой безопасности предприятия. Выделены основные угрозы фінансовой безопасности предприятия. Исследовано влияние разнообразных угрожающих факторов на фінансовое развитие предприятия. Обозначен ряд главных внутренних факторов опасностей и угроз, влияющих на фінансовую безопасность предприятия. Предложен комплекс управленческих решений, которые должны помочь определить наиболее эффективные пути улучшения (стабилизации) фінансовой безопасности предприятия. Разработан механизм идентификации возможных угроз фінансовой деятельности предприятия и определены его задачи. Исследованы основные внешние угрозы фінансовой безопасности предприятия. Обозначен ряд задач, которые необходимо решить для обеспечения надлежащего уровня фінансовой безопасности предприятия.

The article is concerned with identification and evaluation of the main indicators that characterize the level of financial threats with a view to ensuring the financial security of enterprise. The main threats to the financial security of enterprise have been allocated. Influence of various factors threatening the financial development of enterprise have been examined. A number of the main internal factors of dangers and threats affecting the financial security of enterprise has been identified. A complex of managerial decisions has been suggested, which should help to determine the most effective ways to improvement (stabilization) of financial security of enterprise. A mechanism to identify potential threats to the financial activity of enterprise has been developed, its tasks have been determined. The main external threats to the financial security of enterprise have been examined. A number of tasks that need to be addressed to ensure an appropriate level of financial security of enterprise have been identified.

Key words: financial security, financial threat, profitability, liquidity, business activity, financial strategy.

Bibl.: 10.

Ключевые слова: финансовая безопасность, финансовая угроза, рентабельность, ликвидность, деловая активность, финансовая стратегия.

Библ.: 10.

Самусева Лариса Юрьевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры фінансов, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

Samusieva Larisa Yu. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor of the Department of Finance, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (vul. Klochkivska, 333, Kharkiv, 61051, Ukraine)

Кропивцова Надежда Ивановна – кандидат экономических наук, доцент кафедры фінансов, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

Kropivtsova Nadiia I. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor of the Department of Finance, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (vul. Klochkivska, 333, Kharkiv, 61051, Ukraine)

Як свідчить огляд літературних джерел, різноманіття підходів щодо визначення поняття «фінансова безпека підприємств» характеризує надзвичайну актуальність проблеми оцінки фінансових загроз з метою забезпечення фінансової безпеки підприємства, яка зумовлена не лише фінансовою кризою, зростанням нестабільності, але й глобалізацією економічного простору, що призводить до збільшення кількості загроз у вигляді нестабільності фінансових ринків, аномальних варіацій цін на енергоносії та інших дестабілізуючих факторів. У цих умовах господарюючі суб'єкти спіткну-

лися з необхідністю принципово нових підходів щодо забезпечення безпеки свого розвитку.

Безпека підприємства передбачає безперервний, збалансований сталий розвиток, що забезпечується за допомогою ефективного використання усіх видів наявних ресурсів, яке відображається в позитивних значеннях фінансових показників, таких як рентабельність, платоспроможність, ліквідність, ділова активність, показники використання основних та оборотних коштів та інші. Система показників, що визначає фінансову безпеку підприємства, характеризується різноманіт-

тям, важко підлягає структуризації, значна їх кількість не завжди несе необхідне інформаційне навантаження. Вирішенню цієї проблеми присвячені наукові праці багатьох провідних вчених-економістів, як теоретиків, так і практиків, а саме: О. Василика, О. Барановського, І. Бланка [1], О. Пластун [4], В. Андрійчука, Т. Гаврилова, В. Забродського, Н. Малик, Н. Дем'яненко, І. Гришової, П. Саблук, Р. Саблук, П. Рубанова, К. Горячева, Т. Васильців, О. Ярошко [2], М. Коденської, А. Чупис, Н. Ботвіної, Е. Непочатенко, П. Бечко, Т. Божидарник, Ю. Нестерук, З. Лучишиної та ін. Але проблема оцінки фінансових загроз з метою забезпечення фінансової безпеки підприємства в ринкових умовах в теперішній час не набула ґрунтовної розробки.

Аналіз різноманітних підходів щодо вирішення проблем фінансової безпеки підприємства надав можливість виокремити значну кількість вчених, які вважають, що оцінка фінансової безпеки підприємства не обмежується аналізом фінансового стану підприємства. *Мета* статті полягає в систематизації методик оцінки фінансових загроз для забезпечення фінансової безпеки підприємства у відповідності до цілей фінансової стратегії та формування пропозицій щодо вдосконалення цих методик.

Виходячи з того твердження, що фінансова безпека – це стан (обставини), за якого фінансам підприємства нічого не загрожує, слід обов'язково зауважити, що будь-який стан має властивість змінюватися під впливом різних факторів, а отже, і стан фінансової безпеки, значною мірою, є явищем тимчасовим [10]. Загроза втрати фінансової безпеки підприємства – реальні чи потенційні можливості прояву деструктивного впливу різноманітних факторів на фінансовий розвиток підприємства, що призводить до певної економічної шкоди (збитку). Серед основних загроз фінансовій безпеці підприємства можна виділити:

- ✦ загроза втрати ліквідності підприємства, що визначається за допомогою коефіцієнта поточної ліквідності;
- ✦ загроза втрати фінансової самостійності підприємства, що визначається коефіцієнтом автономії та значенням коефіцієнта плеча фінансового важеля;
- ✦ загроза зниження ефективності діяльності підприємства, втрата його дохідності та здатності до самоокупності й розвитку;
- ✦ загроза старіння об'єктів основних засобів за рахунок «проїдання» амортизаційного фонду. Визначається рівнем інвестування амортизації;
- ✦ загроза накопичення боргів з причини невчасної інкасації дебіторської заборгованості, що відстежується показником її оборотності;
- ✦ загроза використання неефективної кредитної політики в частині дебіторської та кредиторської заборгованості, коли мають місце прострочені зобов'язання покупців, наслідком яких є збільшення боргів підприємства перед кредиторами. Ця загроза виявляється за допомогою співвідношення оборотності кредиторської та дебіторської заборгованості;

- ✦ загроза неплатоспроможності підприємства – характеризується наявністю грошових засобів;
- ✦ загроза зниження дохідності та ринкової вартості підприємства – визначається шляхом розрахунку показників середньозваженої вартості капіталу у відповідності до рентабельності активів підприємства;
- ✦ загроза руйнування вартості підприємства – відстежується за допомогою показника економічної доданої вартості;
- ✦ загроза зниження рівня ділової активності (широта ринків збуту продукції, репутація підприємства, відповідність показників господарської діяльності плану, забезпечення заданих темпів зростання, рівень ефективності використання капіталу, стійкість економічного зростання тощо).
- ✦ загроза збільшення впливу фінансових ризиків на фінансову безпеку підприємства, що пов'язано зі швидкою зміною економічної ситуації в країні та кон'юнктури фінансового ринку, розширенням сфери фінансових відносин, появою нових фінансових технологій і інструментів.

Оцінка фінансової безпеки будується на таких групах показників, що характеризують фінансовий стан: показники майнового стану, ліквідності, фінансової стійкості та незалежності, ділової активності, рентабельності [3, с. 103].

Отже, оцінка фінансових загроз з метою забезпечення фінансової безпеки підприємства – це визначення: коефіцієнта поточної ліквідності, коефіцієнта автономії, плеча фінансового важеля, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, показника розвитку підприємства, темпів зростання прибутку, темпів зростання виручки, темпів зростання активів, оберненості дебіторської та кредиторської заборгованості, достатньої кількості грошових засобів на рахунках господарюючого суб'єкта (платоспроможності), середньозваженої вартості капіталу, економічної доданої вартості.

Перераховані показники тісно пов'язані між собою. Тому тільки їх системне визначення, тільки їх сукупні результати можуть дати об'єктивну картину фінансових загроз підприємства. Якісна діагностика фінансових параметрів підприємства дозволяє використовувати отримані дані як для корекції існуючої стратегії розвитку, так і для розробки нової.

Існують різні підходи до оцінки загроз фінансової безпеки підприємств, цю проблему можна розглядати як внутрішню, так і зовнішню.

Внутрішня оцінка необхідна самому підприємству для більш ефективного планування та управління своєю діяльністю. Серед головних внутрішніх чинників небезпек і загроз, які впливають на фінансову безпеку підприємства, можна виокремити навмисні або випадкові помилки менеджменту у сфері управління фінансами, пов'язані з формуванням стратегічних цілей і завдань підприємства, а також з тактикою управління та оптимізацією активів і пасивів підприємства. При формуванні як поточних, так і довгострокових планів спочатку оціню-

ються фактичні показники, а потім визначається ефект від запропонованих стратегій поведінки в майбутньому.

Як правило, завдання, спрямовані на оцінку фінансових загроз з метою стабілізації фінансової безпеки підприємства, ставляться його адміністрацією. У цьому випадку можна сказати, що результати оцінки фінансових загроз призначені для внутрішніх користувачів, вони повинні допомогти визначити найбільш ефективні шляхи покращення (стабілізації) фінансової безпеки підприємства.

Результатом проведення оцінки фінансових загроз для внутрішніх користувачів має бути комплекс управлінських рішень – сукупність різних заходів, спрямованих на оптимізацію виробництва та реалізацію продукції підприємства з урахуванням впливу змін макро- та мікроекономічної сфери.

Кожне підприємство, яке є суб'єктом ринкових відносин, взаємодіє з іншими економічними агентами. До їх переліку входять постачальники, споживачі, кредитори, інвестори і т. ін. Дослідження підприємства сторонніми організаціями стосується, переважно, реалізації конкретних планів у відношенні даного підприємства: придбання, кредитування, укладання та виконання угод. У цьому випадку результати оцінки фінансових загроз передбачені для зовнішніх користувачів.

Організації, які надають кредити, перш за все цікавляться аналізом ліквідності підприємства. Оскільки в теперішній час реально отримати лише короткострокові кредити, то краще за все спроможність підприємства виконати ці зобов'язання може бути оцінена за допомогою оцінки ліквідності.

Держателі акцій підприємства повинні мати інформацію про рівень його ліквідності, про його спроможність обслуговувати борги, тобто виплачувати проценти і погашати основну суму кредиту. Оцінити цю спроможність можливо шляхом проведення аналізу структури капіталу підприємства, основних джерел формування та використання фондів, визначення рентабельності підприємства протягом тривалого періоду та проведення прогнозної оцінки рентабельності в майбутньому.

По відношенню до зовнішнього управління основним показником є норма прибутку на інвестиції в різні активи та ефективність управління цими активами.

«Основними зовнішніми загрозами фінансовій безпеці є скупка акцій та/або боргів підприємства небажаними особами, у тому числі через підставні компанії; факт наявності значних фінансових зобов'язань у підприємства, які можуть бути використані для його банкрутства або поглинання; нерозвиненість ринків капіталу, що обмежує джерела залучення капіталу і реструктуризацію існуючої заборгованості; недостатній розвиток системи правового захисту прав власників та інвесторів; кризові явища у грошовій та фінансово-кредитній системах; тривалий спад економічної активності тощо. Джерелами фінансової небезпеки для підприємства можуть бути як дії окремих осіб, установ і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних органів, підприємств-конкурентів), так і випадковий збіг об'єктивних обставин у зовнішньому економічно-

му середовищі (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття й технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо)» [6, с. 195].

Наявність таких незначущих, але постійних подій з негативним потенціалом рано чи пізно призводить до так званого фазового переходу, в основі якого лежить неочікувана різка зміна перебігу процесу. Фазовий перехід у соціально-економічній системі відбувається тоді, коли постійні незначні деструктивні зміни перестають приводити до постійних незначних негативних ефектів, а натомість виникає явище, різко деструктивне і важко контрольоване. Для того, щоб запобігти таким фазовим переходам, а точніше, кризовим явищам у процесі фінансової діяльності, необхідно перш за все розробити механізм ідентифікації можливих загроз [9], що передбачає вирішення таких завдань:

- ✦ своєчасна ідентифікація існуючих загроз і небезпек для підприємства, коригування відповідних індикаторів залежно від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і завдань підприємства.
- ✦ формування системи індикаторів фінансових загроз підприємства;
- ✦ розробка дієвої системи моніторингу фінансових загроз і загалом фінансової безпеки;
- ✦ розробка і реалізація заходів попередження та ліквідації фінансових загроз підприємства та контроль за їх виконанням;
- ✦ аналіз ефективності виконаних заходів для їх стратегічного контролінгу.

Лише системне виконання зазначених заходів дозволить своєчасно ідентифікувати і нейтралізувати загрози, які здатні викликати негативні фінансові наслідки для підприємства, та забезпечити його фінансову безпеку.

З відмінностями в постановці завдань оцінки фінансових загроз пов'язані відмінності у виборі показників, що визначають управлінські рішення внутрішніх та зовнішніх користувачів інформацією.

Безумовно, можна виділити показники рівного ступеня важливості як для зовнішніх, так і для внутрішніх аналітиків (наприклад, ліквідність, величина грошового потоку і т. д.). Але ж для кожної з указаних груп існує особий набір показників, що є визначальними при прийнятті рішення відносно підприємства, що розглядається.

Таким чином, проведенню оцінки фінансових загроз з метою забезпечення фінансової безпеки підприємства передують визначеність в тому, з чияї точки зору буде виконуватися ця робота.

Інформаційне забезпечення системи фінансової безпеки включає в себе моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства з метою виявлення потенційних або реальних дестабілізуючих факторів [5, 7]. Про виникнення загроз фінансовій безпеці підприємства сигналізує «складна система показників, які відображають його фінансово-господарську діяльність і подаються, як правило, у вигляді фінансової звітності» [8]. Коливання в зовнішній сфері можуть різко вплинути на стан фінансової безпеки фірми і навіть призвести її до банкрутства.

Факторами впливу зовнішнього оточення можуть бути процентні ставки, обмінні курси, товарні ціни, ціни акцій і т. п. Між іншим, фірма, на яку впливають зміни фінансових цін, зовсім не обов'язково повинна бути безпосередньо пов'язана з ринком, на якому змінюються ці ціни.

Переважна більшість процвітаючих фірм знають, як управляти внутрішніми процесами. Основні виробничі загрози пов'язані з такими сферами виробничої діяльності, як вибір технології виробництва, спосіб постачання товарів і послуг клієнтам, вибір напрямків науково-дослідних робіт і т. ін.

Але із зовнішнім оточенням проблема в іншому – йдеться про те, що ці загрози визначаються подіями, які відбуваються за межами фірми. Прояви таких загроз можуть привести до краху навіть ефективного виробника з відмінним менеджментом. З цієї причини зовсім недостатньо управляти лише основними виробничими процесами – потрібно звертати увагу і на вплив зовнішнього середовища на фінансову безпеку підприємства.

Зовнішнє середовище неоднорідне і диференційоване за періодичністю, характером впливу на підприємство. З позиції сучасного менеджменту розглянемо зовнішнє середовище як сукупність суб'єктів і сил, що знаходяться за межами підприємства і впливають на його фінансову безпеку.

Існують різні підходи щодо відображення структури зовнішнього середовища організації. Найчастіше в сучасній літературі зовнішнє середовище організації розглядається як дворівнева система, яка складається з мікро- (безпосереднє оточення) і макросередовища (побічне оточення), кожне з яких включає визначені фактори, або субсередовище. Але необхідно пам'ятати, що побічний вплив не менш реальний.

Під час оцінки впливу зовнішнього середовища на фінансову безпеку підприємства можна великою мірою деталізувати зовнішнє оточення за силою впливу на оцінку:

- ✦ макрооточення;
- ✦ стану та перспектив розвитку галузі;
- ✦ конкурентного середовища в галузі;
- ✦ впливу конкурентів.

Макрооточення створює загальні умови, в яких діє підприємство, визначаючи для нього та інших підприємств межі допустимого і недопустимого. Подібно до того, як атмосфера по-різному впливає на людей, так і макрооточення різною мірою впливає на підприємства залежно від рівня їх «здоров'я».

Макрооточення по відношенню до підприємства виступає:

- ✦ як причина та умова обмеження (або можливості поширення) діяльності;
- ✦ як передумова, що викликає необхідність змін на підприємстві.

Соціальна складова представляє собою комплекс соціальних явищ і процесів. Вона характеризується чисельністю та структурним складом населення, рівнем освіти, стилем життя, традиціями, звичками, трудовою етикою, готовністю населення терпіти негаразди, пов'язані з проведенням реформ.

Економічна складова визначається рівнем та особливостями ринкового механізму. Вивчаються різні її сторони і, у першу чергу, рівень економічного розвитку, бюджет країни та його виконання, доступність ресурсів, доходи населення, рівень безробіття, рівень оподаткування, інфляція, процентні ставки, продуктивність праці, величина зароботної платні.

Правова складова встановлює права, відповідальність та зобов'язання підприємств, що визначають правила ділових взаємовідносин, відносини підприємства із суспільством, обмеження на окремі види діяльності, права споживачів продукції, порядок реєстрації підприємства, його санації та ін.

Політична складова представлена органами державної влади та конкуруючими партіями і групами.

Технологічна складова представлена факторами науково-технічного прогресу у сфері виробництва, матеріалів та продуктів. Низка цих факторів створюється всередині, але значно більшою мірою – поза фірмами, у наукових організаціях, науково-технічних центрах.

Технологічні фактори є основною рушійною силою появи нових галузей і виробництв, глибоких змін в діючих галузях.

Тому обстеження процесу появи нових ідей, розвитку продукту, технології його виготовлення, нових методів просування товарів до споживача, нових способів реклами, нових інформаційних систем не лише відкриває більш широкі перспективи перед підприємствами, але й створює нові загрози: скорочується цикл створення нового продукту, продукт стає все більш диференційованим, з'являються нові конкуренти.

До середовища безпосереднього оточення відносять ту частину зовнішнього середовища, з якою підприємство має конкретну і безпосередню взаємодію. У центрі уваги знаходяться споживачі, конкуренти, постачальники. У випадку необхідності вивчають також організацію торгівлі, діяльність посередників. Крім цього, об'єктом вивчення є місцезоташування підприємства на ринку сфери конкурентів.

ВИСНОВКИ

На основі зібраної та проаналізованої інформації розробляється стратегія фінансової безпеки, яка реалізується відповідно до обраної технології управління, використовуючи всі наявні ресурси та інструменти, що є в розпорядженні підприємства. Завдання оцінки фінансових загроз з метою забезпечення фінансової безпеки підприємства полягає в оцінці стану і розвитку ситуації на ринку та визначенні конкурентних позицій підприємства на ньому, від яких залежить його подальша фінансова безпека.

Оцінку слід проводити, як правило, від загального до часткового, тобто починаючи з вивчення загальних соціально-економічних умов, що склалися в галузі, підвищуючи потім ступінь інформованості та конкретизації. Об'єктами вивчення є всі елементи галузевого ринку та ситуації, що на ньому виникають.

Головна мета оцінки фінансових загроз – своєчасно виявляти і нейтралізувати недоліки у фінансовій ді-

яльності та знаходити резерви покращення фінансової безпеки підприємства.

Оцінку загроз фінансової безпеки підприємства необхідно проводити не тільки у випадках економічних труднощів, але й для того, щоб їх передбачати, уникати, ефективно та раціонально використовувати довгострокові, нематеріальні, поточні активи, власний та позичковий капітал.

Основні проблемні питання, що виникають та враховуються під час проведення оцінки фінансових загроз підприємства, полягають у виявленні тенденцій та закономірностей розвитку підприємства в досліджуваному періоді; визначення «вузьких» місць виробництва та ступеня їх впливу на фінансову безпеку підприємства; виявленні резервів, які можна використати для зміцнення фінансової безпеки; постійне технологічне та структурне оновлення підприємства. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Бланк И. А.** Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – М. : Smart Book, Эльга, 2013. – 776 с.
- 2. Васильців Т. Г.** Фінансова безпека підприємства: місце в системі економічної безпеки та пріоритети посилення на посткризовому етапі розвитку економіки / Т. Г. Васильців, О. Р. Ярошко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21.02. – С. 132–136.
- 3. Гаврилова Т. В.** Управління фінансовою безпекою підприємств / Т. В. Гаврилова // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 4. – С. 103–106.
- 4. Єпіфанова А. О.** Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / А. О. Єпіфанова, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський [та ін.] / За заг. ред. А. О. Єпіфанова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 315 с.
- 5. Камлик М. І.** Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навч. посіб. / М. І. Камлик. – К. : Атіка, 2007. – 432 с.
- 6. Рубанов П. М.** Управління фінансовою безпекою підприємства / П. М. Рубанов, А. В. Макарова // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф., м. Суми, 24–26 квітня 2013 р. / За заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми, 2013. – С. 194–196.
- 7. Тумар Н. Б.** Экономическая безопасность предприятия / Н. Б. Тумар. – Харьков, 2006. – 160 с.
- 8. Халіна О. В.** Ключові аспекти забезпечення фінансової безпеки підприємства / О. В. Халіна // БізнесІнформ. – 2015. – № 1. – С. 263–268.
- 9. Штангрет А. М.** Антикризове управління підприємством : навч. посіб. / А. М. Штангрет, О. І. Копилук. – К. : Знання, 2007. – 335 с.
- 10. Штангрет А. М.** Управління економічною безпекою підприємств авіаційної галузі : монографія / А. М. Штангрет. – Львів : Укр. акад. друкарства, 2011. – 270 с.

REFERENCES

- Blank, I. A. *Upravlenie finansovoy bezopasnostyu predpriiatiya* [Management of financial security company]. Moscow: Smart Book; Elga, 2013.
- Havrylova, T. V. "Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv" [Management of financial security]. *Naukovyi visnyk: Finansy, banky, investytsii*, no. 4 (2011): 103-106.

Kamlyk, M. I. *Ekonomichna bezpeka pidpriyemnytskoi diialnosti. Ekonomiko-pravovyi aspekt* [The economic security of entrepreneurship. Economic and legal aspects]. Kyiv: Atika, 2007.

Khalina, O. V. "Kliuchovi aspekty zabezpechennia finansovoi bezpeky pidpriemstva" [Key aspects of financial security]. *Biznes Inform*, no. 1 (2015): 263-268.

Rubanov, P. M., and Makarova, A. V. "Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva" [Management of financial security]. *Ekonomichni problemy staloho rozvytku*. Sumy, 2013. 194-196.

Shtanhret, A. M., and Kopyliuk, O. I. *Antykryzove upravlinnia pidpriemstvom* [Crisis management]. Kyiv: Znannia, 2007.

Shtanhret, A. M. *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv aviatyinoi haluzi* [Management of economic security aviation industry]. Lviv: Ukrainska akademiia drukarstva, 2011.

Tumar, N. B. *Ekonomicheskaya bezopasnost predpriyatiya* [The economic security of the enterprise]. Kharkiv, 2006.

Vasylytsiv, T. H., and Yaroshko, O. R. "Finansova bezpeka pidpriemstva: mistse v systemi ekonomichnoi bezpeky ta priorytety posylennia na postkryzovomu etapi rozvytku ekonomiky" [Financial security company: a place in the system of economic security and strengthening priorities in the post-crisis stage of economic development]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 21.02 (2011): 132-136.

Yepifanova, A. O. et al. *Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov* [Financial security companies and banking institutions]. Sumy: DVNZ «UABS NBU», 2009.